STRÖMSTAD AKADEMI
Nordiskt institut för avancerade studier

Nyhetsforum Strömstad tvärvetenskapliga akademi

Innehåll

Redaktörens ruta: Anders Gustavsson 1
Månadsrapport från rektor och ordförande 2
Rune Wigblad: Snabba tåg i Sverige? 4
Per Flensburg: Diskrepans mellan riksdag och befolkning 5
Per Flensburg: Sjukvårdens garderobisering – ett praktikfall....7
Åsa Morberg: Om ledigheter i skolan 9
Åsa Morberg: Strikt ämnesutformad gymnasieskola....10
Bengt Johannisson: Bildning, gemenska och inkludering....12
Åsa Morberg: Om kulturkanon....14
Åsa Morberg: Om specialpedagoger....15
Åsa Morberg: Skolans kompensatoriska uppdrag....17
Åsa Morberg: Recension Dynamiskt ledarskap 18
Per Flensburg: Att upptäcka bedrägerier 19
Nytt bokprojekt: Upprop 21
Anders Gustavsson: Seniora forskare en samhällsresurs 21

Redaktörens ruta: Anders Gustavsson

R_e_d_a_k_t_ö_r_e_n_s_ _r_u_t_a_ _Anders Gustavsson

Informatikforskare och rektor Per Flensburg och **didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg** rapporterar om aktuella nyheter inom Strömstad akademi.

Didaktiker och styrelseordförande Åsa Morberg är kritisk till en ny statlig utredning om ledigheter i skolan och undantag från skolplikten. Hon diskuterar kritiskt regeringens förslag till en ämnesutformad gymnasieskola och vänder sig emot den kulturkanon som regeringen beslutat om. Hon argumenterar för att slå vakt om specialpedagoger i skolan.

Informatikforskare och rektor Per Flensburg visar på diskrepansen i åldersfördelning mellan riksdag och den svenska befolkningen i stort. Han ger också ett exempel på sjukvårdens så kallade garderobisering och visar med ett exempel hur man undviker bedrägerier på nätet.

Företagsekonom Rune Wigblad argumenterar för behovet av utredning om magnettåg och dess betydelse för att förkorta restiderna mellan storstäder.

Entreprenörforskare Bengt Johannisson skriver om behovet av folkbildning.

Företagsekonom Arne Fagerström föreläste den 4 november om Hållbarhet och företagande, en resursteoretisk ansats.

Redaktör: Anders Gustavsson
Layout: Per Flensburg

Ryggkirurgerna Peter Fritzell och Olle Hägg föreläste den 12 november på Bohusläns museum om Ryggont.

Historiker Bode Janzon föreläste den 26 november på Bohusläns museum om Lärande praktiker i svensk fri idrott och fotboll från1880-talet till 1940.

I Reprintserien SAR nr 14 **etnolog Anders Gustavsson** publicerat En folklivsmålares tankevärld https://stromstadakademi.se/SAR/SAR-14.pdf

I Fria skriftserien FSS nr 53 har **etnolog Anders Gustavsson** publicerat Kustkulturforskning runt Västerhavet under 50 år https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-53.pdf

I Fria skriftserien FSS nr 54 har **företagsekonom Rune Wigblad** publicerat Trafikverkets agerande från år 2014 till år 2025 avseende behovet av djupare utredning av magnettågsalterna https://stromstadakademi.se/FSS/FSS-54.pdf

Etnolog Anders Gustavsson har i Budkavlen 2025 recenserat Genus, arbete och landsbygd. En livsvärld i rörelse 1500-1960. Red. av Anders Ahlbäck m fl. Helsingfors/Stockholm 2024. https://drive.google.com/drive/folders/1-Mbcc_7WYH5VD9M4hWefXwMq-F8ozqkbB

Jag önskar nya bidrag till decembernumret av Nyhetsforum med deadline den 27 december

2025 till anders.gustavsson@ikos.uio.no Sänd kortare artiklar, debattinlägg och/eller recensioner av ny vetenskaplig litteratur. Svenska bidrag skall ha en engelsk översättning. OBS: Filen ska vara i word eller open office format!

Sänd också bidrag till Akademins skriftserie Acta Academiae Stromstadiensis, AAS, till peter@wahrborg.se, videoserien SAV till: gudmundbergqvist@hotmail.com och Reprintserien SAR och Fria skriftserien till per.flensburg@stromstadakademi.se

Månadsrapport från rektor och ordförande

Månadsrapport från Per Flensburg, rektor och Åsa Morberg, ordförande för styrelsen

Nu har vi snart kommit till slutet på november månad och då handlar det om att få ett ett nytt medlemsbrev. November är årets elfte månad i den gregorianska kalendern och november har 30 dagar. November innehåller årets 305:e till 334:e dag. Namnet kommer från latinet och det betyder då den nionde månaden. November kallades förr i Sverige för vintermånad, och i Danmark kallas november för slagtemånad. November har oförtjänt ett dåligt rykte. November har exempelvis ett vackert ljus och många fotografer väljer att fotografera i novemberljuset!

Vi har snart advent och då börjar nedräkningen till julen. Egentligen har nedräkningen börjat för länge, länge sedan. Butiker runt om i vårt land är sedan länge dekorerade för julen med extra belysning, dekorationer och varor för att skapa en julig atmosfär som inspirerar till julklappsköp. Julmusiken skrålar redan ut ur högtalarna.

Många butiker har utökade öppettider, extra julöppet under helgerna i december och vissa butiker har särskilda julkvällar med erbjudanden. Detta inkluderar en mängd olika typer av butiker, från matbutiker till klädaffärer, elektronikaffärer och inredningsbutiker. Och glöm inte Black Friday! Rektorn köpte ny padda och tjänade 500 kr. Pepparkakor är inköpta liksom rektorns glögg som nu är färdig att drickas. Glöggmingel som umgängesform är frekvent förekommande! Det är synd att vi inte kan anordna digitala glöggmingel!

Från styrelsen

Vi har arbetat med många saker i styrelsen för att få lite bättre ordning och reda i vår styrelse. Vi rekapitulerar lite om vad vi faktiskt gjort!

Vi arbetade först med en **ny stadga**. Föreningens stadga behöver ses över kontinuerligt. Det kommer upp saker i arbetet som gör att vi behöver justera stadgan. Det är också viktigt att vi ser vad vi måste skriva in i stadgan och vad vi kan fatta beslut om i styrelsen utan stadgeändringar.

Vi **formaliserade arbetsutskottsmötena**, eftersom det är så pass långa intervaller mellan styrelsemötena. Arbetsutskottet sammanträder en till två gånger mellan styrelsemötena. Det fungerar väl. Arbetsutskottet bereder också våra styrelsemöten.

Vi har en **etisk policy** och ett **etiskt råd**, med en rådgivande funktion till styrelsen. Den har vi inte behövt använda oss av. Det ska vi vara glada för. Vissa finansiärer kräver etisk policy för att acceptera en ansökan, och nu har vi en sådan.

Vi har arbetat med en **arkivpolicy**, som vi avser att fastställa på nästa styrelsemöte. Vi ska också utse funktionärer för arkivarbetet. För föreningar finns inga uttryckliga lagar som styr all arkivering, utan man följer sina stadgar och praxis. Egentligen finns inga riktiga regler för en förening som vår. Men centralt är att räkenskapsmaterial ska sparas i minst sju år, medan protokoll och verksamhetsberättelser bör bevaras för sin historiska och dokumentära betydelse. För att underlätta och säkra arkivet bör vi utse en arkivansvarig. Vårt arkiv är viktigt och nästa styrelsemöte kommer att anta arkivpolicy och utse funktionärer. Vi behöver också samla in handlingar från Strömstad akademis första tid, och från den första styrelsens mandatperiod och lägga dessa handlingar i vårt arkiv. En arbetsgrupp har tillsattas för att bereda ärendet. Beslut kommer att tas på nästa styrelsemöte. Vi har redan våra dokument på nätet, som alla vet.

Ekonomin i Strömstad akademi sköts av vår kassör John Fletcher med support av Per Flensburg. Detta beroende på att ordinarie kassör är sjukskriven. Vi vill särskilt lyfta fram att **minnesfonden** som vi arbetat länge med fungerar. Vi beslöt om riktlinjer för fondens användning vid förra mötet. Betalar man in till fonden så får man så får man minnesbevis.

Det handlar fortfarande väldigt mycket om hur vi kan finansiera verksamheten i Strömstad akademi. Vi skulle behöva ekonomiska tillskott för att stötta verksamheten. Vi kan inte täcka driftskostnader för att utveckla vår verksamhet. Vi behöver bidrag, sponsring och medlemsavgifter. Vi behöver få bidrag av kommunen, regioner, statliga myndigheter (Ex. Allmänna arvsfonden), fonder och stiftelser.

Per Staffan Boström har axlat ett av de viktigaste uppdragen i Strömstad Akademi just nu! Han har tagit på sig att få fart på **lokalavdelningarna**. Vi är så tacksamma för hans arbete. Vi kommer att be honom att skriva i Nyhetsforum för december månad och berätta hur han tänker om sitt viktiga uppdrag. Han är själv **samordnare** för alla som leder lokalavdelningarna. Sedan har han axlat en grupp själv i Göteborgsområdet efter Jens Allwood. Per Flensburg har listat vilka medlemmar som hör till vilken lokalavdelning. Vi har infört temagrupper, men de ersätter inte lokalavdelningarna. Lokalavdelningarna ger den fysiska närhet som vi alla behöver i en organisation. Vi är så glada för Per Staffans initiativ och önskar honom lycka till med de viktiga uppdragen.

Vi har tagit upp ordning och reda-frågor i vår planering. Det mesta av den karaktären är åtgärdad och nu kan vi börja få lite annan skärpa i mötena, när vi har en nystart!

Möte med kommunen

Rektorn hade ett digitalt möte med kommundirektören Magnus Widéen och Tove Meyer och det resulterade i följande idéer:

1. Under vetenskapsfestivalen bjuder vi in politiker i Strömstad till en session med ungefär följande titel: Vad kan Strömstad akademi göra för Strömstad kommun och vad kan Strömstad kommun göra för Strömstad akademi?
2. En av de saker som kommunen kan göra är att sponsra oss så vi kan bjuda in Gunnar Eriksson och någon av hans körer. Det tyckte Tove var en bra idé.

Man kan kanske inleda hela festivalen med detta och kanske rent av låta kommunen stå som arrangör. Programkommittén får fortsätta fundera.

Böcker

Inom Akademin är annars mycket på gång. Vår bok om varför vi började forska har just kommit, Anders har publicerat en bok om en händelse i sin släkt och vi har ytterligare en bok, som är stort sett klar. Per har layoutat alla och det har tagit sin lilla tid. Dessutom har han varit förkyld och det har också tagit sin tid.

Men just i dagarna har boken om varför vi blev forskare: ”Raka spår och krokiga stigar – Vägen fram till att bli forskare” kommit från tryckeriet. Den kan hämtas på hemsidan och de enskilda författarna kan där också hämta särtryck av sitt kapitel.

Temagrupper

Temagrupperna jobbar på så sakteliga, Per och Johanna har en artikel om tillväxt på gång, Rune och några till ska kommentera ingenjörsvetenskapsakademins (IVA) paper om 28 teknologier där Sverige borde vara i framkant i världen, ett projekt om kulturer runt Svarta Havet väntar på att bli startat och Dag har startat en blogg (https://www.stromstadakademi.org/befolkning/) om överbefolkning. Gå gärna in och kommentera! Vi vill för övrigt att övriga teman rapporterar vad de gjort.

Rune Wigblad: Snabba tåg i Sverige?

Rune Wigblad: Snabba tåg i Sverige?

Visionen om snabba tåg som kommer i tid och har låga underhållskostnader har åter aktualiserats.

Det startade med ett utspel från den finska entreprenören Peter Vesterbacka strax före sommaren 2025. Det finns privat finansiering för en snabb byggnation av en separat ny stambana mellan Stockholm och Oslo som skulle ge ca 1,5 timmes resa, var budskapet. Min tolkning är att finanskapital söker långsiktiga projekt som ger stor restidsnytta. Även den norska oljefonden skulle kunna vara intresserad om det skapas ett seriöst underlag som inte finns idag. Jag undrar varför magnettågsalternativ inte studeras när finansieringsfrågan presenteras som löst.

Sverige har tidigare erfarenhet av vilken stor betydelse ökad restidsnytta ger för samhället. Tunnelbanan i Stockholm byggdes (75 år tillbaka) med stor optimism och den möjliggör snabb dagspendling. Ett liknande framgångsrikt projekt var Öresundsbron där främst boende i Malmö fick bra jobb i Köpenhamn via dagspendling. Är det nu möjligt att skapa

snabb pendling mellan de stora städerna i Norden, med början mellan Stockholm och Oslo? Magnettåg möjliggör detta.

Trafikverket påstår i den offentliga debatten (Källa: två radioinslag: Angry birds-skaparens plan: Supersnabb järnväg i Värmland - P4 Värmland | Sveriges Radio och https://www.sverigesradio.se/artikel/forskaren-trafikverket-har-fel-magnettag-ar-inte-dyrt) att det inte är aktuellt med en djupare utredning av magnettåg trots att denna tekniklösning enligt min bedömning möjliggör mycket stor restidsnytta för pengarna. Jag och DSMG (dsmg.se) har nu gjort ett utspel där Trafikverkets strategiska avdelnings offentliga uppfattning om att det inte behövs en fördjupad utredning av magnettåg kritiseras. Vi hävdade att ”Expertmyndigheten” Trafikverket inte är experter på magnettåg och vidare med ett citat, formellt inte har politiskt mandat att uttala sig om magnettåg. Detta tillbakavisades omedelbart av regeringskansliet utan att de presenterade något underlag för detta avvisande.

Vi presenterade också en kritik mot Trafikverkets offentliga påståenden om magnettåg, ända sedan år 2014. Vi producerade detta underlag (Strömstad akademis Fria Serie, FSS 54, ”Trafikverkets agerande från år 2014 till år 2025…” ISBN: 978-91-89979-61-1) till politikerna; Infrastrukturministern (Andreas Carlson) och politikerna i Trafikutskottet (2025-11-06). Vårt underlag visar Trafikverkets historiskt ensidiga satsning på att utreda ett enda alternativ åt gången, vilket exkluderar magnettåg. Denna ”stuprörsstrategi” har nu misslyckats genom att höghastighetståg för 320 km/h lades ner och det numera endast är topphastighet 250 km/h som gäller, vilket ger marginellt ökad restidsnytta, trots stora investeringar.

De politiska partierna i Trafikutskottet fick en månad på sig att svara på frågan om de förordar en förutsättningslös utredning där alla (minst 8) olika alternativ ställs mot varandra. BTH (Blekinge Tekniska Högskola) genomförde år 2022 en miniutredning pro bono med en sådan utgångspunkt, som inkluderade två magnettågsalternativ (källa: Ny Henrik [2022]: “Fast Ground Transport for Sweden: An Independent Overview for Strategic Investment Decisions” ISSN 1103-1581; BTH, 2022:01). Sverige behöver enligt mig en djupare studie och kostnaden för en sådan är blygsam jämfört med de mångmiljardbelopp som projekten kostar.

Fortsättning följer om dessa frågor.

Per Flensburg: Diskrepans mellan riksdag och befolkning

Diskrepans mellan riksdag och befolkning

Per Flensburg

Diagrammet bredvid visar åldersfördelningen i Sveriges riksdag. Det är hämtat från riksdagens hemsida och visar läget 2025.

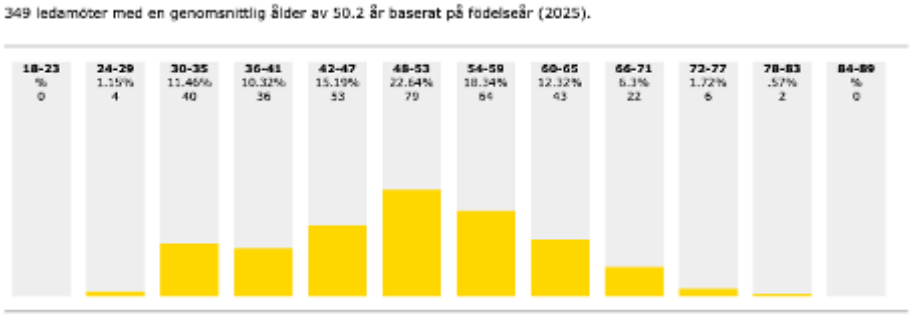

Gör vi samma fördelning för hela riket får vi nedanstående diagram. Siffrorna är från 2024, vilket

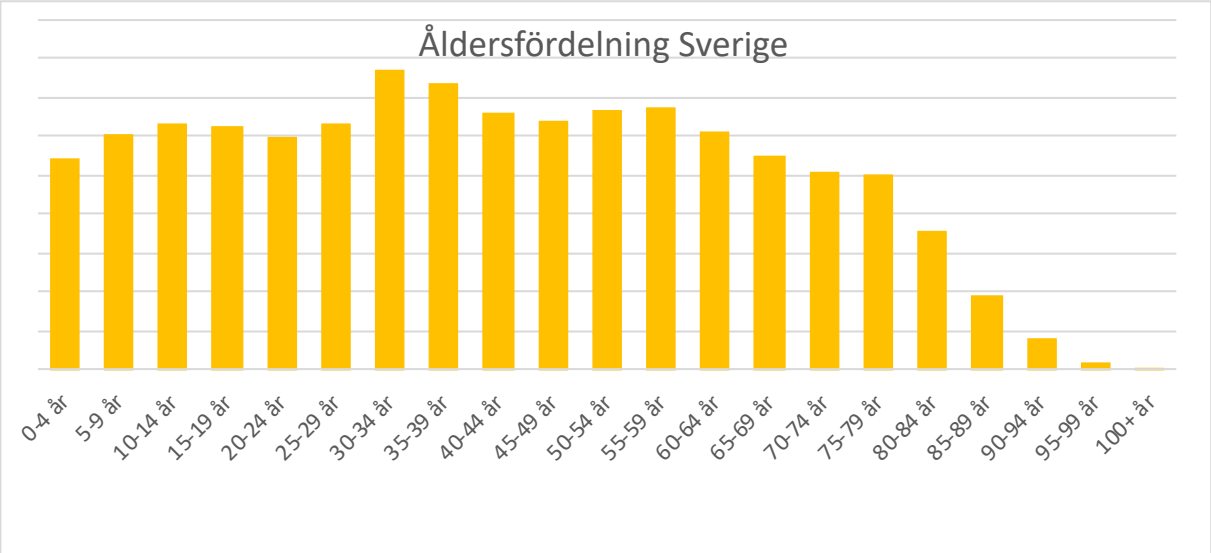

är de senaste som finns tillgängliga hos SCB. Det torde dock inte ha så stor betydelse eftersom det inte var något val vare sig 2024 eller 2025.

Vi ser att representationen är dålig för både yngre och äldre. Än tydligare blir det om vi redovisar den procentuella fördelningen, vilket visas nedan.

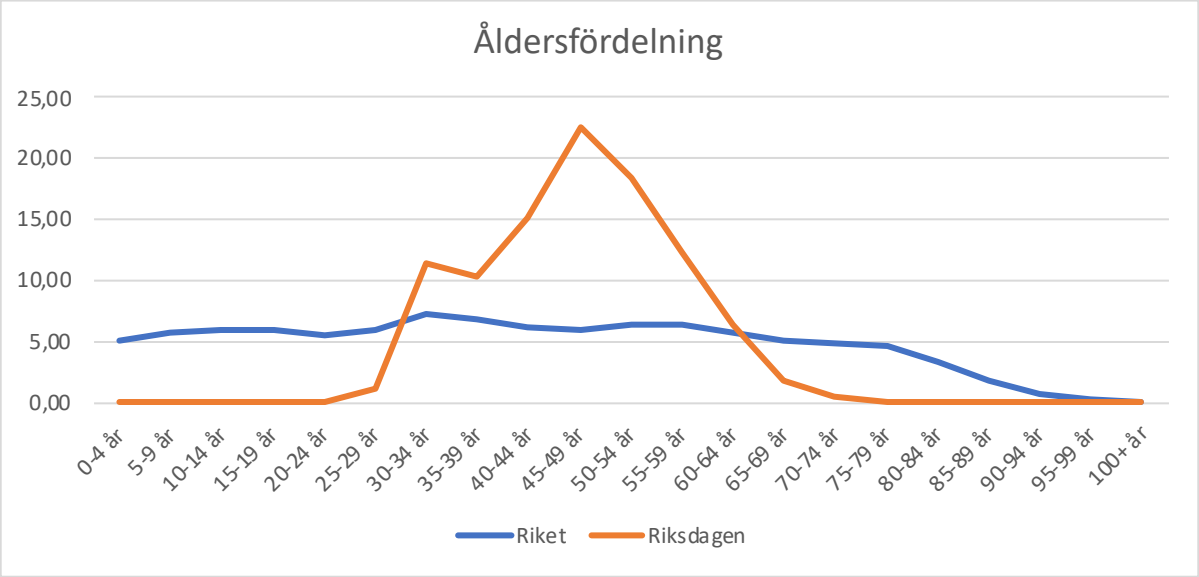

Att representationen under 25 år är låg beror på att det finns en åldersgräns för att få sitta i riksdagen. Men vad som är mer anmärkningsvärt är den stora skillnaden för medelålders personer. 50-åringarna är ca 4 gånger fler i riksdagen än i riket. Det är också anmärkningsvärt att representationen för de äldre faller så brant. Det är ca 10% som inte är representerade i riksdagen. Dessa 10% är de mest erfarna invånarna som således ställs utan eget direkt inflytande. Delegationen för senior arbetskraft hävdade att dagens 70-åringar är som gårdagens 50-åringar vilket sannerligen inte märks i riksdagen.

Den observante iakttagaren observerar att åldersintervallen för de båda stapeldiagrammen inte är exakt desamma. I linjediagrammet har jag använt SCB:s femårsindelning medan riksdagen har en lite annan indelning, förmodligen beroende på enskilda riksdagsmäns ålder. I praktiken innebär det att någon eller några riksdagsledamöter hamnar i angränsande

kolumn och för de slutsatser jag visar här har det ingen större betydelse. Det är den övergripande diskrepansen och därmed också diskrepans i demokrati jag vill framhålla.

Det är partierna som nominerar valbara ledamöter till riksdagen och det är där som man måste påverka. Den orange kurvan ovan måste slätas ut för att demokratin ska bli representativ md hänsyn till ålder.

Varför är det så viktigt att även äldre personer finns med i riksdagen? Som jag ser det finns det följande skäl:

1. **Demokrati**: åldersfördelningen i riksdagen bör avspegla åldersfördelningen i samhället.
2. **Erfarenhet**: de äldre eller som Barbro Westerholm brukade säga, de åldersrika, har stor erfarenhet. De har helt enkelt upplevt mer än de yngre, de har lärt sig mer och de har historiska erfarenheter de kan dra nytta av. Det finns naturligtvis undantag, t ex unga äventyrare som reser världen runt och äldre som bott i samma stuga ute i skogen i stort sett hela livet.
3. **Diskriminering**: Ålder är en form av diskriminering som präglas av stereotypa föreställningar. Äldre har låg status i samhället vilket gör att diskrimineringsfrågorna inte hamnar i fokus och det innebär i sin tur att vissa rättigheter förnekas äldre personer. Det finns ett forskningsprojekt i Lund som studerar just dessa frågor: Proaktivt åldrande.

Att upplysa omvärlden om dessa förhållanden och att göra åldersdiagrammet känt är enligt min mening ett viktigt led i att bekämpa ålderismen.

Per Flensburg: Sjukvårdens garderobisering – ett praktikfall

Sjukvårdens garderobisering – ett praktikfall

Per Flensburg, professor i informatik

I aprilnumret av vårt nyhetsforum hade jag en artikel om garderobiseringen i samhället och då speciellt inom sjukvården. Häromdagen fick jag ytterligare ett skrämmande exempel på detta. Jag fick ett mail från en av mina f d doktorander, Gunnar heter han och han har juvenil reumatism. Det betyder att han är väldigt kort och har problem med stort sett alla leder. Han har massor av metall i kroppen och måste visa upp läkarintyg då han ska gå genom säkerhetskontrollen då han flyger. Gunnars pappa är österrikare och hans mamma är svenska. De bor i Wels i Österrike men Gunnar bor i Sverige, i Jönköping.

2015 i maj tog Gunnar kontakt med reumatologen i Jönköping för han hade långvarig smärta i det ena knäet. Det var ersatt någon gång på 90-talet i Österrike och Gunnar trodde att det höll på att lossna. I september 2016 fick han remiss till en läkare i Eksjö. Fram till 2019 gjordes diverse röntgenundersökningar och i februari 2020, alltså efter 5 år, blev Gunnar opererad. Då höll han nästan på att dö eftersom narkosläkaren gjorde misstag, som blev lex Sara-anmälda av sjukhuset i Eksjö.

I juni 2020 tog Gunnar kontakt med en läkare i Eksjö och denne förespråkade ett byte av knä, men det kunde inte göras under 2020. Vi har dock 3 månaders vårdgaranti i Sverige! Inget hände, läkaren i Eksjö ville vänta tills det blev nödläge och hävdade att det var en riskabel operation. 2021 hade Gunnar varit i Wels för att få en second opinion. Det fick han och den sade: Operation med en gång! Men inget hände. I februari 2023 (sic!) begärde

Gunnar att få remiss till det lasarett i Wels som gjort operationen tidigare. Men han fick istället besked om att operationen kunde göras i Sverige inom vårdgarantin!

Gunnar fick först remiss till universitetssjukhuset i Linköping istället. I april 2023 fick han komma på besök dit och skulle sedan dit på ett andra besök där andra läkare, bl a en knäspecialist från Motala skulle vara med. Det blev uppskjutet två gånger men i oktober fick han komma dit. Men där var bara en läkare och han sa att Linköping var specialiserat på höfter och inte kunde göra något åt Gunnars knä!! Och nu vidtog en cirkus!

När Gunnar hos försäkringskassan begärde att få kostnaderna täckta för en operation i Österrike får han till svar att han kan bli opererad i Sverige inom vårdgarantin, något som visat sig inte vara möjligt, det fanns intyg på det. Men regionkontoret hävdar det ändå! Och de meddelar Gunnar att kommer att beviljas den sökta vården (alltså i Sverige). Ett sådant beslut är dock sekretessbelagt tills mottagaren fått det. Efter många turer så får Gunnar avslag en andra gång på sin ansökan om vård utomlands, trots att flera läkare förespråkar detta. Han överklagar beslutet men får besked att rätten inte är någon kontrollinstans utan bara ser på proceduren. I slutet av 2024 söker Gunnar igen och då skriver regionen i sitt yttrande att Gunnar inte vill bli opererad i Sverige och därför sätts han inte upp i någon operationskö, trots att han meddelat regionkontoret att om läkaren i Eksjö ändrat sig så är Gunnar villig att bli placerad i operationskö. Regionkontoret meddelar också att Gunnar kan bli opererad i länet inom vårdgarantin men han kan också få remiss till Karolinska i Stockholm. Men de vet inte om det finns någon läkare där som kan operera honom…

Gunnar tog kontakt med patientnämnden som sa att fick inte kommunicera med regionkontoret vare sig direkt eller genom dem utan bara med verksamheten. Gunnar bad explicit patientnämnden att skicka hans klagomål till Eksjödoktorns chef. Och samme doktor i egenskap som verksamhetsansvarig svarade mig på klagomålen. Det slutade med att Gunnars frågor inte blev besvarade längre, patientnämnden vägrade att vidarebefordra hans frågor.

Gunnar var nu alldeles fast, så han tog själv kontakt med knäspecialisten i Motala, som kände en specialist på Södersjukhuset och han skulle be Eksjödoktorn skriva en remiss. Efter ett antal turer fick Gunnar ett nytt knä den 12 november i år, alltså efter 10,5 år!!!

Jag har en längre beskrivning av denna historia som slutar på följande vis:

> ”Nästa steg:
>
> Jag skulle gärna ha kontakt med en forskare som känner till hur sjukvården fungerar samt en person med juridisk kunskap inom området. Jag själv är verksamhetsutvecklare och kan se massa med förbättringspotential. Samtidigt finns det många öppna frågor om involverade parter har agerat enligt regelverket, som också vore bra att belysa.”

Jag vidarebefordrar Gunnars fråga till Akademin och undrar om någon är villig att hjälpa Gunnar eller har förslag på vad han kan göra.

Åsa Morberg: Om ledigheter i skolan

Regeringen tillsätter utredning om ledigheter i skolan och undantag från skolplikten – ett konfliktfyllt område som verkligen ställer till det för barn, familjer, lärare och skolledare

Av Åsa Morberg. Fil.dr. i pedagogik och Docent i didaktik

Bråk är vanliga kring ledighet i skolan under terminerna. Det handlar ofta om att skolor har olika praxis när det gäller att bevilja ledighet för enskilda angelägenheter, som semesterresor eller familjehögtider, utöver de tio lästdagar som normalt kan beviljas.

Enligt skollagen får en elev i grundskolan beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter, men längre ledighet kräver synnerliga skäl. Rektor är den som beslutar om ledighet och får inte delegera beslut om ledighet längre än tio dagar.

Regeringen ska nu utreda regler för skolplikt och frånvaro. Regeringen tycker att det behövs tydligare regler för skolplikt och frånvaro. Det tycker inte föräldrar och vårdnadshavare. De regler som rör skolplikt och frånvaro behöver ses över och kompletteras utifrån flera aspekter, menar regeringen. Regeringen ger därför en särskild utredare i uppdrag att utreda hur bestämmelserna ska bli tydligare inom tre olika områden:

1. Skollagens bestämmelser om ledighet.
2. Skollagens bestämmelser om att fullgöra skolplikten på annat sätt.
3. Skollagens bestämmelser om upphörande av skolplikten vid varaktig vistelse utomlands.

Utredaren har också i uppdrag att analysera och ta ställning till om det bör införas sanktioner när vårdnadshavare tar sina barn ur skolan utan tillstånd. Det har hitintills förekommit böter. Josefin Malmqvist utses till särskild utredare. Josefin var 2016–2018 kommunalråd i Sundbyberg. Hon är riksdagsledamot sedan riksdagsvalet 2018 och gruppledare för Moderaterna i Utbildningsutskottet sedan 2024. Utredaren ska redovisa sina förslag senast den 17 juni 2026. Hoppas att utredare gör en forskningsöversikt i utredningen eftersom det inte finns någon sådan redovisad!

Det här området är dessvärre ett stort konfliktområde och det har vår alldeles nya skolminister snappat upp. Det handlar om barnen och ungdomarnas ledighet utanför skolans lov. Enligt skollagen får en elev i grundskolan beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. För längre ledighet än tio dagar krävs synnerliga skäl. Rektor eller den som rektor delegerat till beslutar om ledighet, men för längre ledigheter än tio dagar är det endast rektor som kan fatta beslutet.

Det finns verkligen klara regler att använda, men det är ändå ett stort konfliktområde. Föräldrar och vårdnadshavare hotas med vite. Stelbenta regler och många gånger märklig tillämpning orsakar stora konflikter.

Det är viktigt att rektorer ges förutsättningar att fatta rättssäkra och likvärdiga beslut om ledigheter och att rektorerna har relevanta verktyg att ta till vid s.k. ogiltig frånvaro.

Så här säger den nya skolministern: – Det finns barn i Sverige som inte får den skolgång som de har lagstadgad rätt till. Det kan till exempel handla om vårdnadshavare som bryter mot regler kring ledighet eller att barn förs ut ur landet. Om man bryter mot skolplikten ska det inte gå obemärkt förbi, som det tyvärr ofta gör i dag. Vi gör nu mer för att garantera var-

je barns rätt till utbildning och frihet, säger utbildnings- och integrationsminister Simona Mohamsson.

Vår nya skolminister syns ha satt sig in i detta område men grunderna för hennes ställningstagande redovisas inte. Vilken statistik finns för området? Vilken forskning finns att stödja sig på? Vilka befattningshavare tycker att denna nya utredning är nödvändig? Underbyggnaden är svag anser jag!

Huvudmän och kommuner kan naturligtvis tycka att det är svårt att identifiera gränsdragningarna mellan de olika bestämmelserna om undantag från skolplikten, och i vilken situation de olika bestämmelserna ska användas. Oklarheterna innebär att olika huvudmän tillämpar reglerna olika, men också att reglerna tillämpas olika på skolor i samma kommun eller friskolekoncern. Enligt min åsikt och med det styrsystem vi har för skolan blir det så förstås!

Det här området är inte alls nödvändigt att utreda, anser jag. Det finns ett tydligt regelsystem för beviljande av ledighet! Eftersom jag själv har arbetat utomlands så har jag haft min son med mig. Det har verkligen berikat hans liv och han har klarat skolgången alldeles galant!

Dunka rektorerna i ryggen och se till att de kan fatta beslut baserat på befintligt underlag! Använd utredningar till andra områden där det inte finns regler!

Åsa Morberg: Strikt ämnesutformad gymnasieskola

Vår nuvarande regering förändrar även gymnasieskolan – regeringen föreslår en strikt ämnesutformad gymnasieskola

Av Åsa Morberg, fil.dr. i pedagogik och docent i didaktik

Regeringens ork att förändra utbildningsväsendet är fullständigt outtröttlig. Nu är det fokus på gymnasieskolan. Regeringen anser alltså att gymnasieskolan måste stramas upp och det var väl egentligen väntat? Strama upp är ledord för den här regeringen. Det här uppdraget är regeringens och Sverigedemokraternas.

I dag finns alldeles för många ämnen som elever kan välja mellan, vilket gör att samma program kan skilja sig rätt mycket åt beroende på vilken skola man går på. För min del är det alldeles självklart eftersom huvudmännen planerar lokalt utifrån de goda förutsättningar som finns. Vad är problemet med det egentligen? Det är en myt att tro att utbildningar ger likvärdighet, anser jag.

Det får flera problematiska följder, säger regeringen, som bland annat pekar på att eleverna gör s.k. taktikval där de väljer lättare ämnen för att få högre betyg. Intressant att veta grunden för detta. Systemet anses också göra det svårt för både lärosäten och arbetsgivare att veta vilka kunskaper en elev egentligen har efter att ha gått ut gymnasiet. Detta blir naturligtvis konsekvenserna av en ämnesutformad gymnasieskola också. Problemet med att veta vilka kunskaper elever egentligen har kvarstår, enligt min bestämda mening. Vad skulle poängen vara med att man kan tro att man kan veta vilka kunskaper en elev som gått ut gymnasiet har?

Utredaren ska ta fram förslag på ”en fullständigt ämnesutformad gymnasieutbildning”. Till särskild utredare utses Magnus Henrekson, professor i nationalekonomi. Nationalekonomer är populära. ”Magnus Henrekson disputerade år 1990 vid Göteborgs universitet. 2001–

2009 innehade han Jacob Wallenbergs forskningsprofessur i ekonomi med särskild inriktning på det svenska näringslivets utveckling och den ekonomiska politiken vid Handelshögskolan i Stockholm. Han var Institutet för näringslivsforskning, IFN:s, vd under tiden november 2005-oktober 2020. Förutom rent akademiska meriter har Magnus Henrekson erfarenhet från internationell banking samt som rådgivare, styrelseledamot och föredragshållare i såväl näringslivet som i den offentliga sektorn."

Detta finns att hämta på nätet om utredaren. Hans erfarenheter och kunskaper om gymnasieskolan går inte att utläsa. Å andra sidan har nationalekonomer alltid haft bestämda synpunkter på utbildning vare sig de har haft särskilda kunskaper eller inte. Det är märkligt att inte ministern inte kräver specialist-kunskaper av utredare.

Tanken är att i huvudsak ska program se likadana ut över hela landet, säger gymnasieminister Lotta Edholm (L). Sen kan man naturligtvis ha en viss valfrihet inom ett program, men det är orimligt som det är i dag att en elev kan gå naturvetenskapligt program och inte bli behörig till civilingenjörsutbildningar för att man läst för lite matte. Lotta Edholm vill se färre ämnen, men med större djup. Vilka ämnen som borde tas bort vill hon inte säga något om, utan det är upp till utredaren att föreslå. Uppdraget ska redovisas senast den 9 december 2027. Då kan vi naturligtvis ha en ny regeringen och någon uppgörelse med oppositionen går inte att hitta. Då blir det en ny utredning med andra direktiv. Man skulle också kunna tänka sig att antagningen gick till som i USA! Man börjar helt sonika och klarar man sig inte får man sluta.

Varför ändrar regeringen då? Utbildningen i den kursutformade gymnasieskolan har upplevts som osammanhängande och det finns problem med bristande likvärdighet. Antalet kurser har successivt ökat och de anknyter inte alltid särskilt väl till aktuellt gymnasieprogram, menar gymnasie-, högskole- och forskningsminister Lotta Edholm.

– Gymnasieskolan ska förbereda eleverna för högre studier och för arbetslivet. Tyvärr klarar den kursutformade gymnasieskolan inte alltid det uppdraget i dag. Därför tar regeringen nu steg för att reformera gymnasieutbildningen. Eleverna ska nå längre i sin kunskapsutveckling genom en mer sammanhållen utbildning, säger gymnasie-, högskole- och forskningsminister Lotta Edholm. Frågan är vad ministern bygger detta uttalande på?

– Det kan uppfattas som att många stora förändringar görs nu men gymnasieskolans struktur och programutbud har inte ändrats i grunden sedan 1994. Övergången till ämnesbetyg har varken löst de problem som finns eller minskat antalet betyg tillräckligt, därför vill regeringen se en fullständigt ämnesutformad gymnasieskola, säger kulturminister Parisa Liljestrand. Enligt min uppfattning har gymnasieskolan utvecklats kontinuerligt utifrån de anvisningar som legat till grund. I varje fall i de gymnasieskolor som jag känner till och har erfarenhet av!

I dag finns ett krav på kommunala huvudmän att samverka när de planerar sina gymnasieutbildningar i syfte att så långt som möjligt möta arbetsmarknadens behov. Utredaren ska nu även föreslå hur enskilda huvudmän ska ha krav på samverkan med andra huvudmän när de planerar utbildning i gymnasieskolan. Det är viktigt också att samverka med företrädare för högre utbildning, eftersom eleverna blir studenter i akademin.

Bengt Johannisson: Bildning, gemenskap och inkludering

Bildning, gemenskap och inkludering – ett folkligt och lokalt perspektiv

Sverige som nation har ju vid höstens inträde 2025 berikats med en kulturkanon vars nyckelbegrepp rubrikens första del återger. Rubriken som helhet markerar dock att bildningsbegreppet kan ges en annorlunda innebörd. Medan vår nationella kanon presenterar olika nedslag i den del av vårt kulturarv som är halvsekelgammalt eller äldre kan en kanon också vara lokal och där fånga vad dagens människor upplevt.

Veckan före anmälan av landets kulturkanon, den 23 augusti, firande Sjösås, Drev och Hornaryds Hembygdsförening sin hundraåriga existens, något som rapporterats i Värend och Sunnerbo 2025:3. Två månader tidigare hade föreningen publicerat en femte bok om sin hembygd, denna gång med titeln *Hundra år av småländsk gemenskap.* På flera sätt skiljer sig denna hembygdsbok från sina föregångare, något som annonseras nedan och därefter kortfattat kommenteras:

Folket får komma till tals

Det är inte alls självklart att vad man kallar ’bildning’ antingen behöver förankras i bland annat kulturkanons minst halvsekelgamla litteraturklassiker eller att ett djup måste skapas genom akademisk skolning. Bildning kan också förknippas med en stark emotionell och social förankring i den egna platsen som föder reflexioner över den egna identiteten. Författare kan mobilisera fantasi och inlevelse som skildrar människors livsvillkor och forskare kan skapa modeller som fångar allmängiltiga fakta. Ändå kan de inte som bygdens invånare sätta känslostyrda ord på egna upplevelser. Men visst finns det undantag. Just Sjösåsbygden hade i J. A. Göth en bygdens son som inte bara var författare och ’lokal’ forskare. Därtill kunde han som gudabenådad talare färdas riket runt och berätta om egna och andras upplevelser.

Tidigare fyra hembygdsböcker skrevs till stor del av etablerade författare och forskare, jubileumsboken främst av bygdens döttrar och söner, alltså ***Folket***.

Likt andra hembygdsböcker var jubileumsbokens föregångare en brokig samling av långa traditioner och dramatiska händelser. Jubileumsskriftens text kan i stället liknas vid en **Finmaskig väv** där viktiga teman bildar varpen medan byberättelser förser väven med brokiga inslag.

Jubileumsboken har tryckts i ett **Format** som dubblerar tidigare hembygdsböckers.

Där föregångarna haft blygsamma pärmar har en konstnär, bygdens son Gunnar Tryggmo, gett jubileumsboken en dramatisk **Framsida**.

Alla tidigare hembygdsböcker har varit sparsamma med andra foton än svartvita medan jubileumsboken är rikligt försedd med **Färgfoton**.

Tidigare hembygdsböcker har gärna sökt sig långt tillbaka i tiden medan jubileumsboken istället förlänger sin sekellånga berättelse in i **Framtiden**.

Tablån på nästa sida, hämtad från jubileumsbokens sida 11, kontrasterar erfarna forskares respektive jordbundna byinvånares sätt att berätta historia `underifrån’. Forskarnas perspektiv är hämtat från Broberg, G, Wikander, U och Åmark, K (1993) Tänka, Tycka, Tro. (sid. 9–12.)

Teman och byberättelser skapar en **Finmaskig väv**

Medan tidigare hembygdsböcker om Sjösåsbygden rapporterat texter av varierande slag är jubileumsbokens innehåll ordnat med en vävmetafor som ledstjärna. Fem sakkunniga bidrar med teman – skogen, kyrkan, skolan, föreningslivet och företagandet – som bildar varpen medan 17 byberättelser står för inslagen. Härigenom ges ett 70-tal av bygdens döttrar och söner möjlighet att reflektera över sina egna och föregångares liv. Genom att bokens alla tre redaktörer själva är bosatta i Sjösåsbygden sedan ett drygt halvsekel har väven stärkts ytterligare.

Bokens **Format** gör hundraårsjubileet rättvisa

Medan tidigare hembygdsböcker, liksom en särskild bok om samhället Braås, haft ett blygsamt (A5)-format är jubileumsboken dubbelt så omfångsrik både till storlek och sidantal. Formatet gör det också möjligt att i vissa fall presentera texten i två spalter medan den i andra fall breder ut sig över hela sidan. Genom att så göra skillnad och därtill likna så kallade Coffee-Table böcker torde jubileumsboken, grafiskt formgiven av Stephanie Carleklev, väcka berättigad uppmärksamhet varhelst den i hem och i offentliga miljöer presenteras.

Framsidan förmedlar bokens budskap

Sjösåsbygdens tidigare hembygdsböcker visar på sin framsida, om alls illustrerad, blott materiella ting som byggnader. Jubileumsbokens yttre bjuder däremot läsaren på en dynamisk framsida genom att

visa tidens gång i landsbygdens praktik. Därtill visar bilden bygdens, ja hela Kronobergs läns, högsta odlade plats, byn Karryd. Vad mera är, bildens konstnär är en av dess söner, Gunnar Tryggmo. Hans konstnärskap, inte minst hans fågelmålningar, har väckt internationell uppmärksamhet, särskilt i USA.

Boken har satt **Färg** på Sjösåsbygden, dess människor och natur

Tidigare hembygdsböcker har dominerats av svartvita illustrationer. De av jubileumsbokens föregångare som alls bjuder på färgbilder samlar dessa på en plats i boken. Jubileumsbokens frikostiga bildmaterial över de flesta av dess sidor består främst av färgfoton, både sådana som bygdens invånare själva bidragit med och de som Ulf Arfvidsson, bokens bildredaktör, tagit. Han har i tidens anda fångat en stor del av sina bilder med drönare. Så gör boken också den småländska naturen och bebyggelsen rättvisa.

En jubileumsbok som också hör **Framtiden** till

Hembygdsböcker vittnar i första hand om platsers historia för att kunna förklara och förankra dagens livsmönster. Men

Sjösåsbygdens jubileumsbok förmedlar också reflektioner kring dess framtida utveckling i en globaliserad värld. Den berättar nämligen om en fördjupad gemenskap som även inkluderar den femtedel av bygdens invånare som är utrikes födda. Som Växjö kommuns största privata arbetsgivare rymmer Volvo Construction Equipments tusenhövdade personalstyrka ett tjugotal nationaliteter. Sjösåsbygden som en liten lokal plats i Småland hör alltså i allra högsta grad också en global värld till – en plats som vittnar om att dagens värld blivit 'glo-kal'. Det faktum att jubileumsboken tryckts i Baltikum, i Litauen, bekräftar ytterligare att den stora världen med hjälp av dess digitalisering blivit en del av den småländska tillvaron.

Sjösås, Drev och Hornaryds Hembygdsförenings hundraårsfirande kretsar alltså mycket kring ett kollektivt författande av en rikt illustrerad bok om en bygds sekellånga utveckling. Det har varit ett projekt som levt i precis två år – starten var alltså den 23 augusti 2023. För många har det varit en spännande resa som fyllts med skrivande och möten. Entusiasmen har bestått efter resans slut – bygdens folk är stolta över att ha satt sin och tidigare generationers bedrifter på pränt. Detta visar man bland annat genom att vara angelägen om att kommande generationer, de egna barnen och barnbarnen, skall få en egen bok, ett arv, att vårda.

Bengt Johannisson
Professor emeritus vid
Linnéuniversitetet

En i tid och rum gränslös svensk historia	**Sjösås, Drev och Hornaryds socknars sekellånga nutidshistoria**
1. Alla människor är lika mycket värda.	1. Varje invånares upplevelser har bidragit till byns utveckling.
2. Arbetets och vardagens historia står i centrum.	2. Byns arbetsliv och traditioner bestämmer dess särdrag.
3. Kroppens utmaningar och känslornas spel står i fokus.	3. Människors känslomässiga anknytning till en plats förmedlas genom ord och bild.
4. Vad människor tänker, tycker och tror bestämmer deras syn på och hantering av sina liv.	4. Människors liv bestäms av traditioner, dramatiska händelser och egna initiativ.
5. Underklassens krav på frihet och eliters maktspel har alltid samexisterat.	5. Människor har alltid haft ett stort behov av att skapa och odla en gemenskap.
6. Relationer mellan individer och kollektiv är viktiga.	6. Byinvånarnas umgängesformer slår en bro mellan dåtid och framtid.
7. Mötet mellan överklass och underklass är angeläget att belysa.	7. Utvecklingen i Sverige medbestämmer livet i varje by.
8. Historieskrivning skall vara kritisk och öppen – men platsers invånare inbjuds sällan till en sådan dialog. Forskarna råder.	8. Ambitionen är en öppen men platsbestämd historieskrivning där jordnära berättare och sakkunniga temaförfattare kompletterar varandra.

Åsa Morberg: Om kulturkanon

En kulturkanon för Sverige (SOU 2025:92) med syftet att göra svensk kultur tillgänglig för immigranter?

Av Åsa Morberg, fil.dr. i pedagogik och docent i didaktik

Jag har läst hela betänkandet med möda och stort besvär. Jag har sedan saxat ut det som finns om skolan och den svenska kulturkanon. Jag har intervjuat några lärare, några lärarutbildare och några skolledare. Jag har gjort en text som eventuellt går in som remissvar i DELS remiss på betänkandet.

Tidöpartierna beslutade gemensamt om en kulturkanon och nu finns den här en s.k. kulturkanon. Det har tagit hela två år att ta fram den och projektet har kostat väldigt mycket pengar. Regeringen säger att genom att lyfta fram verk och företeelser som haft varaktig betydelse för svensk kultur och svensk samhällsutveckling – inom både konstnärliga och samhälleliga fält – ska en kulturkanonen främja en medborgerlig bildning och stärka gemenskapen och bredda förståelsen för Sveriges historiska förankring! (Det här är en eftergift åt Sverigedemokraterna i Tidööverenskommelsen). Det är intressant hur regeringen kan sätta så stor tillit till kulturkanon! Texterna om skolan är gammaldags och det verkar som om författarna har begränsade kunskaper om dagens undervisning och lärande.

Det här är, enligt mitt sätt att se, en helt befängd idé att skapa en kulturkanon! Jag ser inte vare sig meningen eller nyttan med den kulturkanon som presenteras i betänkandet. Skolan har som huvuduppgift att föra över kulturen till eleverna. Det har funnits kanonliknande ansatser tidigare också, exempelvis Folkskolans läsebok eller Folkskolans sångbok. Dessa fungerade väl. De behandlades också i lärarutbildningen för låg- och mellanstadiet.

Det här handlar alltså från början om Tidöpartiernas överenskommelser. Motiven till att Tidöpartierna tagit fram en kulturkanon är att de anser att Sverige är präglat av splittring rörande tillit, trygghet, socialsammanhållning och gemenskap. Regeringen menar att det finns behov av att tydliggöra det kulturella arv som har format landet, som en gemensam referensram för både nya och för etablerade för medborgare. Och det menar nu regeringen att man med hjälp av denna tunna och, enligt min uppfattning, märkliga lista ska kunna göra? De administrativa förslag som skrivs fram är totalt onödiga och byråkratiska. Det finns inga skäl att behandla kulturkanon på annat sätt än annat stoff. Att skriva in kulturkanon i läroplanen är naturligtvis en möjlighet, men efterlevnaden av styrdokumentens riktlinjer är problematiska.

Björn Wiman i DN sågar kulturkanonen vid fotknölarna och menar att den är ett slags surrogat för regeringens tuffliga kulturpolitik och ett verktyg för Tidöregeringens politiska agenda! Det behövs säkerligen till ett antal satsningar på en rad stödfunktioner som bibliotek, läskunskap etcetera för att den beslutade kulturkanon möjligen ska få någon som helst betydelse. I denna kritik instämmer såväl lärare som skolledare.

Den beslutade kulturkanon bidrar till att Sveriges minoriteter osynliggörs. Kulturkanon kan, enligt mitt sätt att se, inte bidra till något positivt. Vad som man möjligen kan säga är att den ändå kanske kan diskuteras, men om det kan medföra något gott vet jag inte? Men föremål för diskussion kan den bli! Den är det redan.

Kulturöverföring är en av skolans huvuduppgifter vare sig vi har en kanon eller inte, men det känner väl inte regeringens författare till? Hur ska nu skolan förhålla sig till kulturkanon? Flera experter menar att listan kommer att vara helt meningslös om den inte bearbe-

tas i skolan. För lärare blir det otydligt vad som eventuellt ska ingå i undervisningen. Ska regeringen nu göra ett stoffurval till professionella lärare och skriva in i läroplanen? Regeringen syns dessutom vilja föreslå metoder och arbetssätt i betänkandet? Regeringen förstår inte det svenska styrsystemet för skolan. Politiker ger ramar och riktlinjer och mål! I övrigt bestämmer de professionella såväl innehåll som metoder och arbetssätt!

Jag har undervisat immigranter (utländska akademiker som skulle bli lärare i den svenska skola för Lärarhögskolans räkning). Jag klarade mig utmärkt bra utan en centralt fastställd kulturkanon. Jag är kritisk mot regeringen både för att ta fram en kulturkanon över huvud taget, och för urvalet av de verk som gjorts. I lärandet är val av stoff en viktig del i undervisningen och det ska lärare och elever göra. Detta ska göras av lärare och elever tillsammans. I kulturkanon har andra s.k. experter gjort det viktiga stoffurvalet! I betänkandet föreskriver man hur undervisningen ska gå till, vilket är felaktigt!

Det är viktigt att verkligen se dem som avböjt att delta i arbetet. För att citera konstnären Carl Johan De Geer, så kallar han hela idén för idiotisk! Jag instämmer helt och fullt i hans omdöme. Mossigt, manstungt och maten saknas, så låter kritiken om kulturkanon. Lärarutbildare som jag intervjuat instämmer helt i den framförda kritiken.

Sammanfattningsvis

- Det som handlar om skolan och utbildning är dåligt framskrivet. Det är gammaldags och åsidosätter rådande styrsystem. Här borde regeringen haft professionella författare.
- Kritiken rör framför allt beslutet att tillskapa en kulturkanon för hela landet överhuvudtaget, men även urvalet av verk och information om dem som har avböjt att delta i arbetet.
- Minoriteterna syns inte alls i regeringen kulturkanon!
- Det syns som om kulturen i vid mening ersätts med en stereotyp lista.
- I betänkandet framförs en gammaldags syn på undervisning och lärande.
- Styrsystemet åsidosätts politiker eller annan s.k. expertis gör val av stoff och föreskriver metoder i betänkandet. Detta gör att man de-professionaliserar de professionella.
- Att ta fram läromedel baserat på kulturkanon är enligt min uppfattning en helt befängd idé! Verken i sig kan naturligtvis lärarna själva arbeta med och undervisa om.
- Lärarutbildningarna behöver förbereda blivande lärare för att undervisa om den beslutade kulturkanon.

Åsa Morberg: Om specialpedagoger

Simona Mohamsson och Lotta Edholm, visar bristande kunskaper i direktiven till ny utredning om utbildningarna på det specialpedagogiska området och ger specialpedagogerna skulden för det svenska utbildningssystemets brister

Av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik och docent i didaktik

Det finns två utbildningar idag, vidareutbildningar på avancerad nivå som leder fram till examen som specialpedagog och speciallärare. Det är två yrkesroller med ett gemensamt uppdrag som de delar med övriga lärarkåren. Det finns forskning som belägger förtjänsterna av sådant interprofessionellt samarbete. Ministrarna Simona Mohamsson och Lotta Edholms har beslutat om en ny utredning inom det specialpedagogiska området. Ministrarna

har i den nya utredningen visat sig ha bristande kunskaper om specialpedagogens uppdrag och yrkesroll.

Det har gjorts ett stort förtjänstfullt upprop i en debattartikel av speciallärarutbildare från i stort sett landets alla högskolor och de menar att det egentligen är den svaga kunskapen om specialpedagogens uppdrag och yrkesroll som behöver utredas.

Forskarna beskriver i sin artikel specialpedagogens uppdrag och yrkesroll. En specialpedagog har lärarutbildning, därefter minst tre år som lärare, och sedan en påbyggnad om 90 hp på avancerad nivå. Specialpedagogens inriktning är mot ett kvalificerat kunnande och vetande inom det tvärvetenskapliga specialpedagogiska kunskapsområdet. Denna specialpedagogiska påbyggnad utgör ett komplement till den specialpedagogiska grund som finns i alla lärarutbildningarna, en grund som verkligen behöver breddas för att på bättre sätt kunna möta barns och elevers olikheter.

Specialpedagogens kompetens finns i tre centrala områden. Specialpedagogen arbetar på tre nivåer: individ-, grupp- och organisationsnivå och bidrar till en likvärdig utbildning. Specialpedagogens tre ansvarsområden är att identifiera möjligheter i lär-och undervisningsmiljöer, att hitta tidiga lösningar på utmaningar och att hjälpa till att undanröja hinder för barns och elevers välbefinnande, utveckling och lärande. Specialpedagogen leder vidare kvalificerade samtal i olika pedagogiska frågor och deltar i och leder förskole-/skolutveckling och ett specialpedagogiskt förändringsarbete. Att beröva den svenska skolan specialpedagogisk expertis vore att beröva elever en chans till högkvalitativ likvärdig utbildning. Omfattande problem blir följden om yrkesrollen försvinner. Att ministrarna dessutom ger specialpedagogerna skulden för det svenska utbildningssystemets brister är felaktigt och orättvist.

Att lägga ned specialpedagogutbildningen skulle begränsa den specialpedagogiska expertisen och de interprofessionella samarbetena, vilket skulle få negativa konsekvenser för hela det svenska utbildningssystemet. Skolformen förskola skulle då stå helt utan specialpedagogisk expertis.

Både specialpedagoger och speciallärare behövs i det komplexa specialpedagogiska arbetet i den svenska skolan. Specialpedagogers arbete har stor betydelse för lärmiljön för väldigt många elever, vilket gör det till ett omfattande samhällsproblem om yrkesrollen försvinner.

Klyftorna mellan elever i resursstarka respektive resurssvaga familjer ökar. En utökad specialpedagogisk kompetens är nödvändig både hos lärare i olika skolformer och hos speciallärare, men ska absolut inte ses som ersättning för specialpedagogerna. Det är ett stort felsteg som är på väg att tas.

I debattartikeln som speciallärarutbildarna skrivit föreslås i stället ett utökat fokus på att skapa goda förutsättningar för interprofessionellt specialpedagogiskt samarbete i förskola och skola. Specialpedagogens arbete är viktigt!

(Aftonbladet: Ett samhällsproblem om yrkesrollen begränsas 110 forskare och universitetslärare i upprop 2025-11-21)

Åsa Morberg: Skolans kompensatoriska uppdrag

Förutsättningar för skolans kompensatoriska uppdrag – reformhysterin tar makten från professionella lärare

Av Åsa Morberg, fil. dr och docent i didaktik

Vad är skolans kompensatoriska uppdrag? Vi börjar med AI. Så här formulerar AI på nätet: ”Skolans kompensatoriska uppdrag är skolans skyldighet att ge alla elever likvärdiga möjligheter att lyckas i skolan genom att uppväga skillnader i deras förutsättningar. Det innebär att skolan ska ta hänsyn till elevers olika behov och bakgrund – som socioekonomisk status, funktionsnedsättningar eller modersmål – och ge extra stöd så att alla kan nå kunskapskraven. Uppdraget för skolan syftar till att jämna ut skillnader som kan finnas i hemmet genom att erbjuda en likvärdig utbildning för alla”. Har AI en någorlunda korrekt beskrivning. I stort sett ja, det är en korrekt beskrivning.

Regeringens satsning på skolan kompensatoriska uppdrag fokuserar på att skapa ordning och studiero genom bland annat stärkt ledarskap, nya befogenheter för lärare och ökad säkerhet, där en del av budgeten på 4,3 miljarder kronor för 2026 avsätts till att ge lärare möjlighet att utvisa elever och ge kvarsittning. En annan del av satsningen är att förbättra kunskapsresultaten, bland annat genom kunskaps-bidrag till skolor, nya läroplaner och ökad läsning, samt bidrag för att stärka elevhälsan och möjligheten till fortbildning för lärare. Elitskolor för särskilt begåvade tillhör också regeringens skola. ”En skola för vissa ”skulle man kanske kunna kalla regeringens skola?

Professor Emerita Ingrid Carlgren har skrivit en mycket informativ och kritiskt granskande artikel om regeringens politik. (Längst ned efter artikeln finns en länk till artikeln som verkligen rekommenderas till läsning.) Hon menar att det krävs ett systemskifte för att få till en verklig helrenovering av skolan och den nuvarande detaljstyrda och kontrollerande överbyggnaden som liberalerna skapat måste förändras. Skolan är vår viktigaste framtidsinvestering. Politiken ska styra villkoren för skolornas verksamhet liksom skolans uppgifter och mål. Däremot ska politiken inte styra innehåll eller pedagogiska metoder – inte heller vilken kunskapssyn eller forskningsinriktning som ska råda. Kunskap och bildning kan inte detaljstyras eller beordras fram. Det kunskapslyft som den svenska skolan behöver förutsätter välutbildade lärare som har makt och frihet att bedriva undervisningen utifrån sina professionella bedömningar. Det är något annat än det som sker nu!

Socialdemokraternas skola fokuserar på att öka jämlikheten och kvaliteten genom att minska vinstuttag, stärka lärarrollen och förbättra resurserna i skolan. De vill att staten ska ta ett större ansvar för att reglera bland annat klassrumsstorlek och lärartäthet. Partiet vill även införa ett vinstförbud i skolan, förbjuda vinstdrivande aktiebolag, och stoppa religiösa friskolor. ”En skola för alla” är Socialdemokraternas skola.

En likvärdig skola för alla är en skola som ger alla elever, oavsett bakgrund, samma möjlighet att lyckas, även om undervisningen inte ser likadan ut överallt. Det innebär att skolan ska kompensera för elevers olika förutsättningar genom att anpassa utbildningen efter deras behov. Detta görs genom att bland annat fördela resurser på ett sätt som stärker de elever som har de största behoven. Vad en likvärdig skola sägs innebära är att skolan ska kompensera för skillnader. Anpassad undervisning ska passa alla elevers behov, inklusive skillnader i till exempel språkkunskaper, kön eller funktionsnedsättningar.

Det handlar inte om likadan undervisning för alla. Likvärdighet betyder inte att alla elever ska ha exakt samma resultat eller att resurserna ska fördelas lika, utan att alla ska ha en lik-

värdig chans att lyckas. Det ska vara kvalitet för alla: Målet är att alla elever ska få utbildning av hög kvalitet och god chans att lyckas i livet.

Hur arbetar då kommunerna för att uppnå en likvärdig skola? Staten delar ut statsbidrag, som exempelvis statsbidrag för att stärka kunskapsutvecklingen, till huvudmän (kommuner och friskolor) för att de ska kunna stärka likvärdigheten och kunskapsutveckling. Huvudmännen ska fördela resurser baserat på lokala behov för att stärka skolan där behoven är som störst. Myndigheter som Skolverket och Skolinspektionen ger stöd till huvudmännen, bland annat genom kompetensutveckling och analysverktyg. (Observera att Riksrevisionen har nyligen kritiserat Skolverkets verksamhet).

Utmaningar för huvudmännen är en alltjämt ökad segregation. Trots lagstiftningen finns det en ökad segregation i svensk skola, vilket också har kritiserats av bland annat OECD. Skolans likvärdighet är också kopplad till samhället i stort och det är inte bara en skolfråga, vilket gör att man behöver se på det ur ett bredare perspektiv för att lösa problemen, enligt UNICEF SVERIGE. Skollagen föreskriver faktiskt att utbildningen inom varje skolform och inom fritidshemmet ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen.

Problem med likvärdig skola inkluderar stora skillnader i kvalitet och resultat mellan olika skolor, stadsdelar och kommuner, vilket beror på faktorer som socioekonomiska skillnader, bostadssegregation och varierande resurstillgångar. Det finns även utmaningar kopplade till lärarbehörighet samt att det politiska och organisatoriska arbetet för att uppnå likvärdighet har svårt att lösa problemen.

Länk till Ingrid Carlgrens artikel:

https://www.dagensarena.se/opinion/den-storsta-reformagendan-pa-30-ar/

Åsa Morberg: Recension Dynamiskt ledarskap

Ottosson, S (2025) Recension av Dynamisk ledarskap: Konsten att förnya, förädla och hantera oordning och kaos, Penndraget,

Recension av Åsa Morberg, fil.dr i pedagogik, docent i didaktik

Den senaste tiden har jag varit sysselsatt med att läsa en nyutkommen ledarskapsbok. Boken heter Dynamiskt ledarskap: Konsten att förnya, förädla och hantera oordning och kaos. Den är utgiven på Penndragets förslag. Boken har tagit väldigt lång tid för mig att läsa. Den består av hela 309 sidor och strukturen på boken är helt annorlunda än tidigare ledarskapsböcker.

Stig Ottosson är professor emeritus och har lång erfarenhet av ledarskap som industriledare. Han är också lärarutbildad. Bokens målgrupp är ovanligt bred, och så här säger författaren: Boken är till alla som vill förstå, utveckla och utöva ledarskap i en värld där kartan ständigt ritas om. Ledarskapet i boken handlar om att möta människor i verkstäder, klassrum och kontor, som i videolänkar och digitala plattformar. Stig Ottosson menar att hans bok inte är en metod ”utan ett sätt att se på omvärlden”. Det handlar, menar författaren, om att läsa system, skapa riktning, bygga samspel och vara beredd på att mönster bryts och att något nytt behöver formas.

Författaren skriver alltså för alla slags ledare, vilket är ovanligt i ledarskapslitteratur. Han menar att komplexitet och snabba skiften är vardag i alla verksamheter. Boken vänder sig

alltså till ledare i skola, industri, vård, offentlig sektor, ideell sektor och småföretag. Han hävdar att grundfrågorna är desamma: Hur leder man när världen inte är förutsägbar? Bokens struktur är verkligen annorlunda, då författaren menar att han visar dynamiken i rörelse och han säger att strukturen är lite som att vandra i ett landskap och se det från olika höjder. Läsaren upplever alltså det dynamiska också i själva läsningen av boken.

Författarens bidrag handlar om: naturvetenskapliga teorier (kaos, komplexitet, CAS) integrerade i ledarskap, dynamisk stabilitet – balansen innovation/resiliens, tre ledarroller, administratör–ledare–entreprenör, planetorganisationen, dynamisk produktutveckling (DPD: BAD–PAD–MAD → Benchmarking → CAD), BUS-modellen (Business–User–Society), Need–Want–Wish-modellen för att förstå marknadens olika tidslogiker och en utvecklad form av PAR/IAR där forskaren också är ledare. Framför allt vill författaren förena teori och praktik på ett sätt som gör att ledaren känner igen sig i sin situationsberoende vardag.

Författaren har valt en väg som faktiskt avviker från det mesta inom ledarskapsforskning. De flesta teorier kommer från samhällsvetenskap och humaniora. Författaren behövde teorier som kunde förklara det han såg i sin egen praktik: att system rör sig, skiftar, pulserar; att ordning bryts; att nya mönster uppstår; att människor agerar olika i oordning och kaos.

Därför vänder författaren sig till naturvetenskapens modeller för dynamik, komplexitet, system och förändring. Författaren ser detta inte som ett alternativ till humaniora och samhällsvetenskap utan som ett komplement. Det handlar om traditioner som behöver varandra.

Bokens texter rör sig framåt, bakåt och åt sidan ungefär som att dansa tango. Den speglar det författaren vill beskriva: att utveckling och ledarskap i komplexa miljöer inte är linjära processer. Det kan upplevas ovant, men författarens ambition är att det också ska ge läsaren en mer realistisk bild av hur förändring faktiskt går till.

Tango är en dynamisk dans och jag som recensent använder den metaforen. Den är responsiv, improviserad och relationell. Den bygger på ständig avläsning av partnern. Stegen är inte förutbestämda som i vals eller foxtrot. Rörelsen sker i mikrojusteringar, små stopp, svängar, byten av riktning. Ledaren och följaren växlar initiering och respons. Det finns inget helt linjärt flöde – det är ett “nu-ögonblickets ledarskap”.

Precis det som författaren vill beskriva i boken.

Boken är intressant och en verkligt annorlunda ledarskapsbok. Läsningen tar faktiskt lång tid. Det är ett modigt drag av Stig Ottosson att skriva om dynamiskt ledarskap för alla typer av ledare. Stig Ottosson menar att boken förenar vetenskap och praktik och den ger både insikter och konkreta tumregler för att navigera i en tid där gamla modeller inte räcker längre. Boken ser jag som nyskapande, innovativ och rentav experimentell och den är helt klart läsvärd.

Per Flensburg: Att upptäcka bedrägerier

Att undvika webbedrägeri

Per Flensburg, rektor

Jag är säker på att alla ni som läser detta har blivit utsatta för bedrägeriförsök av något slag. Ett vanligt tillvägagångssätt är att skicka ut e-post där man hävdar att antingen är ett paket

inte uthämtat, en räkning inte betald eller att det finns barnpornografi på ens dator. Jag ska nu visa hur man upptäcker detta och utgår från ett ovanligt välgjort exempel jag fått.

Bredvid finns en skärmbild på ett mail jag fått. Det låg i skräpkorgen, för avsändaren var redan klassificerad som spam. Hur det gick till beskriver jag nedan.

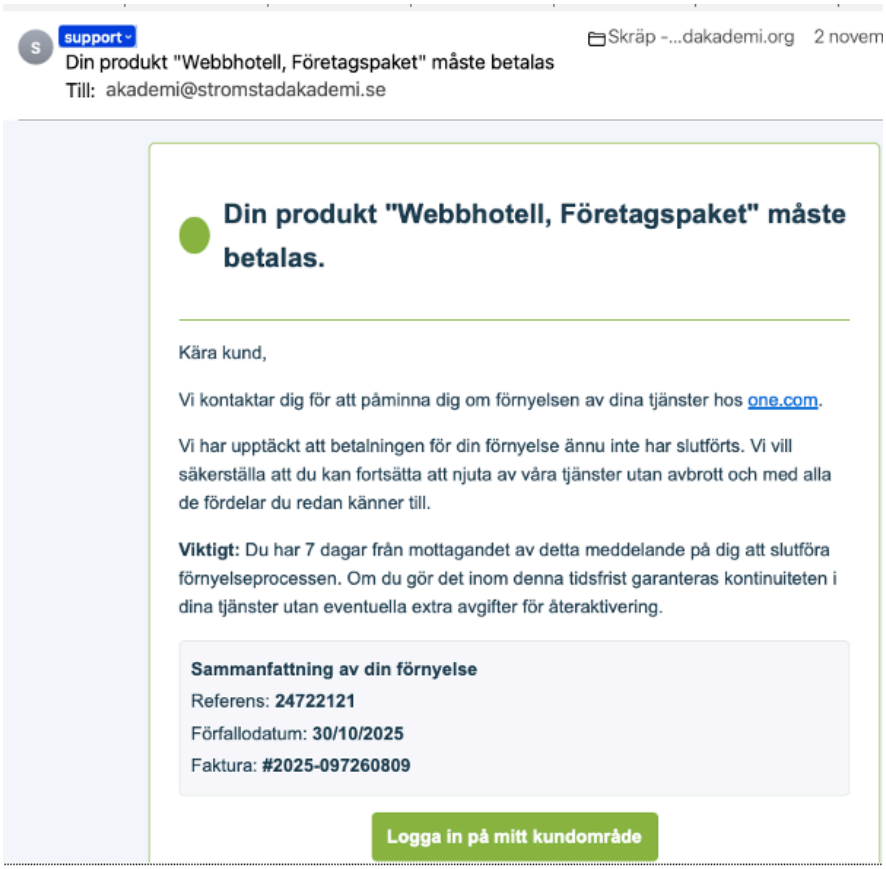

Den här typen av spam brukar kännetecknas av dåliga översättningar. I detta mail ser allting bra ut utom att ”kundområde” inte finns. Det ska vara ”mina sidor” eller inget alls. Att det finns ett fakturanummer och en referens ser dock förtroendegivande ut. Det stämmer att one.com är vårt webbhotell, det kan man se på vår hemsida i det som kallas meta-data och är dolt för alla utom sökmotorer eller speciella program. Men vad som inte stämmer är att vi köper en produkt vid namn ”Webbhotell, företagspaket”. Vårt paket heter ”Entusiast”. One.com har följande paket för webbhotell: Nybörjare, Utforskare, Entusiast och Guru. Så vet man vilket paket man har är det redan kört! Men kanske har man inte helt koll på saken och ibland är det spetsat med inkassokrav så man blir förstås ängslig. Så då är det dags att undersöka varifrån meddelandet kommer och till vem det är skickat. Det står i brevhuvudet. Om man tittar noga på det blå-markerade ”support” överst så anger ju det vem som är avsändaren. Till höger finns en spets som pekar neråt. Klickar man på den ser man bilden nedan.

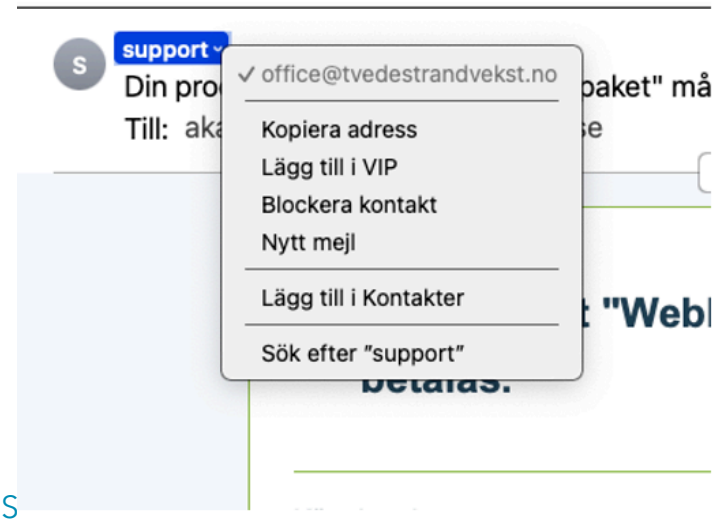

Man ser här den fullständiga e-postadressen. Rimligen borde den sluta på one.com eftersom det ska föreställa ett mail från firman one.com. I detta fall är det en adress från Norge och man kan anta att det är en firma som heter ”Tvedestrandvekst”. Det man ska göra nu är att klicka på ”Blockera kontakt”, vi vill inte ha mer med dem att göra. Alla följande brev från dem hamnar då i skräpkorgen, som ni med jämna mellanrum ska kolla dels om där kanske

finns något som inte borde vara där dels tömma så den inte upptar onödigt mycket plats. Men jag blev nyfiken på den här adressen eftersom det vanligtvis är antingen en gmail-adress eller någon väldigt obskyr adress. Så jag skrev tvedestrandvekst.no i webbläsaren och kom till en vid första påseendet vederhäftig sida. Tvedestrandvekst verkar vara en firma som förmedlar köp av tomter i Tvedestrands kommun. Så här står det:

> ”Selskapet er et heleid aksjeselskap av Tvedestrand kommune som har som formål, enten alene eller i samarbeid med andre å erverve arealer, utvikle boligtomter, næringsarealer, industribygg og foreta annen tilrettelegging som fremmer næringsutvikling og bosetting i Tvedestrand kommune.”

Man gör reklam för ett projekt ”A67 – Tvedestrand Næringspark –Attraktive næringstomter langs innfartsåren til Tvedestrand og tett på E-18. ” Går man in på kommunens hemsida verkar det vara autentiskt. Men en sak gjorde mig misstänksam. Under rubriken fritidsboende fanns det hänvisning till ett område från 2018. I övrigt verkar Tvedestrandveksts hemsida vara autentisk sånär som på att där står inte när den skapades eller när den senast blev uppdaterad. Jag har provat skicka mail till den angivna adressen, men får besked att den är ”banned”. Man kan tro att företaget har upphört och någon har tagit över hemsidan eller så har den blivit kapad. Jag tog kontakt med kommunen och de sa att Tvedestrandvekst fanns men hemsidan var inte uppdaterad på länge och adressen office@tvedestrandvekst.no har ingen koppling till firman. Dessutom hade man fått signaler från en annan organisation om att något var på tok. Och de tackade för mitt påpekande!

Att på detta vis kontrollera avsändaren är ett enkelt sätt att upptäcka bedrägerier. Ser avsändaren inte ut att vara officiell, då ska man strunta i det. Ser den ut att vara officiell, skicka en förfrågan tillbaka och be att få en kopia av den aktuella fakturan. Om inget händer, då har du just avvärjt ett bedrägeriförsök!

Nytt bokprojekt: Upprop

En av lärdomarna av årets bokmässa var att vi hade alldeles för många böcker, det avskräckte. Vi diskuterar nu att skriva en speciell bokmässbok, som ska ha en extremt säljande titel och handla om ett aktuellt ämne. Vi funderar på Rune Wigblads och Per Staffan Boströms förslag om ålderism, men alla är välkomna med förslag och ännu mer med bidrag. Ge särskilt akt på Per Flensburgs artikel i detta Nyhetsforum om riksdagens sneda åldersfördelning. Era bidrag kan handla om vad du som senior har kunnat bidra med inom forskningen. Läs gärna vad Anders Gustavsson skrivit i AAS 75 för att få inspiration till eget skrivande https://stromstadakademi.se/AAS/AAS-75.pdf.

Tag kontakt med Per Flensburg per@flensburgs.se och/eller Anders Gustavsson anders.-gustavsson@ikos.uio.no om ni har idéer eller vill medverka.

Anders Gustavsson: Seniora forskare en samhällsresurs

Seniora forskare en samhällsresurs

Anders Gustavsson

I USA kan universitetsforskare vara aktiv så länge som de önskar. Någon tvångspensionering som i Sverige vid 69 år är inte aktuell. Detta kan medverka till att amerikanska forskare får så många nobelpris, och det upp i hög ålder.

I en planerad antologi presenterar några forskare från olika fakultetsområden vad de har presterat som seniorer efter sin pensionering som de ofta upplevt som ett tvång. Genom detta tvång går samhället miste om betydande vetenskaplig expertis. Läs den kommande boken för att bli uppmärksam på detta.

I december 2011 blev jag vid fyllda sjuttio år senior vid universitetet i Oslo efter att i drygt tretton år ha varit verksam där som etnolog/kulturhistoriker och tidigare i Lund och Uppsala. Som sjuttioåring fick jag lämna undervisning, handledning och kontor. Jag ville dock fortsätta att vara i tjänst. I januari 2011 stod jag alltså i en helt ny situation utan tjänst. Att sluta forska fanns inte i min tankevärld.

Jag vill här belysa hur det gick att vända en problematiskt upplevd situation i samband med pensionering till satsning på en fortsatt forskargärning. Jag vill slå ett slag för att ledningar vid institutioner inom universitet och högskolor liksom departement och politiker skall se seniorer som en forsknings-, undervisnings- och handledningsresurs som det gäller att ta vara på, och ge rimliga forskningsmöjligheter. Seniorer har byggt upp en stor bank av forskningserfarenheter som är av vikt vid nya undersökningar vid universitet, högskolor och vetenskapliga akademier.

En senior forskare behöver fortsatta kontakter med den akademiska världen för att hålla sig uppdaterad med aktuell forskning. Vetenskapliga akademier får en ökad betydelse för seniorer. En stor betydelse fick det när jag just 2011 blev invald i Strömstad akademi. Nordiskt institut för avancerade studier (www.stromstadakademi.se). Det särpräglade för denna akademi är att den är tvärvetenskaplig genom att invalda ledamöter kommer från alla fakulteter vid universiteten. Akademin grundades 2008 av några forskare som just blivit seniorer och ville fortsätta att forska.

Inom Strömstad akademi har ett flertal antologier publicerats där flera forskare samarbetat över fakultetsgränserna. Den första antologin var **Barnbarnens århundrade** – berättelser om en ny framtid, 2016, där forskare försökte tänka framåt mot vårt århundrades slut.

En följande antologi 2019 tog upp temat **Hälsa och miljö**. Den ville väcka intresse för sambanden mellan hälsa och miljö. Författarna var medicinare, farmakologer, naturvetare, samhällsvetare och humanister.

År 2019 utkom också antologin **Värderingar**. Värdekartor som ett försök att fastställa socio-kulturella vädret i världen. Flera av författarna valde att referera till den värdekartering som presenterats av den värderingsjämförande studien World Values Survey.

I antologin **Forskarkarriärer** 2020 belyste tretton forskare inom skilda forskningsfält hur vägen till framgångsrik forskning har varit kantad av både framgångar och motgångar. Det har gällt att ta sig ur svårigheter och finna en väg framåt

Nästa medicinskt orienterade antologi **Pandemier**-dåtid och nutid för framtid publicerades 2021. Här anlades både historiska perspektiv och diskuterades nutida utmaningar inom den medicinska forskningen.

2023 utkom antologin **Vilken metod är bäst**? Tvärvetenskapliga dialoger om metod. Företrädare för olika vetenskapliga inriktningar inbjöds att beskriva sin favoritmetod eller sin syn på vetenskaplig metod. Varje författares bidrag lästes av de övriga, som fick kommentera och skriva kritiska frågor till vad de läst.

I antologin **Makt. Bruk och missbruk**, 2024 skrev åtta forskare från flera vetenskapsområden om sina erfarenheter och reflektioner kring positiva och negativa sidor inom de akademiska maktstrukturer som de mött under sin vetenskapliga karriär. Forskare, som har

varit verksamma vid olika universitet och högskolor, kunde jämföra maktstrukturer som de mött eller utövat inte bara i Sverige utan också i Danmark, Finland, Norge och Tyskland.

År 2025 utkom antologin **Raka spår och krokiga stigar**. Vägen fram till att bli forskare. Här fokuserades på tiden före forskarkarriären och hur den kunnat inverka på den senare forskarbanan. Spelade den sociala bakgrunden någon roll?

En annan aktuell antologi med det preliminära namnet **Själ och kropp i forskningens ljus** presenterar tvärvetenskaplig forskning om såväl psykiska besvär som fysiska sjukdomar i form av epidemier, ryggbesvär eller metabola syndrom. Betydelsen av medicinskt upplysningsarbete bland allmänheten betonas.

Att regelbundet recensera nyutkommen vetenskaplig litteratur bidrar till att seniora forskare kan hålla sig uppdaterade inom aktuell forskning. Dessutom hjälper de till att andra yngre författares publikationer blir kända för en större vetenskaplig läsekrets. Seniorer behöver i sin publicering inte tänka på att samla på publikationspoäng som i stor utsträckning styr yngre forskares verksamhet. Därför kan vi tillämpa en friare skrivform i essäistisk anda och därmed föhoppningsvis nå en bredare allmänhet. Forskarsubjektet tillåts att komma fram. På så vis hjälper vi till att genomföra universitetens tredje uppgift. Seniorer kan också ställa upp som obetalda peer reviewer av artiklar innan de kan publiceras. Om ingen åtar sig sådana uppdrag, faller hela detta system samman.

Ytterligare ett sätt att hålla sig à jour med aktuell forskning är att aktivt delta i vetenskapliga nätverk inom områden som berör forskarens eget kompetensområde. Seniorer kan bidra med erfarenheter när nya problemställningar skall utarbetas och analyseras.

Hjärnforskare har på senare tid funnit att hjärnan fortsätter att utvecklas högt upp i åldrarna. Seniorer kan alltså fortsätta att utgöra en vetenskaplig resurs samtidigt som de kan inspirera andra till att hålla sig i fysiskt trim och vara forskningsaktiva långt upp i åren. Inom Strömstad akademi kan psykiatriforskare Lennart Wetterberg nämnas som ännu i 95-årsåldern bidrar med viktig forskning om ljusets inverkan på hjärnans rytmer. Min förebild har varit min handledare professor Nils-Arvid Bringéus som gav ut sin sista bok vid nittio års ålder. Det har fått mig att reflektera över vad som kan ligga bakom att en senior kan vidmakthålla en betydande aktivitetsnivå under lång tid. När jag fått höra att ”du är fortfarande så aktiv. Hur orkar du?”, tänker jag på att forskning är ett levnadssätt som ger glädje och inspiration både för forskaren själv och förhoppningsvis för den läsekrets som tar del av de vunna forskningsresultaten. Då spelar ålder ingen roll.

Nedan följer länkar till de omtalade antologierna som Strömstad akademi har gett ut.

https://stromstadakademi.se/Antologier/Barnbarn.pdf
https://stromstadakademi.se/Antologier/Varderingar.pdf
https://stromstadakademi.se/Antologier/HalsaMiljo.pdf
https://stromstadakademi.se/Antologier/Utdrag.pdf
https://stromstadakademi.se/Pandemierforhand.pdf
https://stromstadakademi.se/metod/index.html
https://stromstadakademi.org/Makt/
https://stromstadakademi.org/F/